

- DROBCZYŃSKI, Sebastian: Rola i funkcja mediów w kampanii wyborczej na przykładzie wyborów samorządowych w Poznaniu w 2002 roku. In: *Władza, media, polityka*. Sestavili Marian Gierula a Mirosława Wielopolska-Szymura, Katowice 2006.
- GANOWICZ, Ewa – RUBISZ, Lech (eds.): *Polityka lokalna*. Toruń, 2008.
- KASSE, Max: System demokratyczny i mediatyzacja polityki. In: *Media masowe w systemach demokratycznych*. Sestavila Bogusława Dobek-Ostrowska, Wrocław 2003.
- KOLCZYŃSKI, Mariusz: Kampania samorządowa 2002 – demagogia czy lokalny marketing polityczny? In: *Polska w dobie przemian*. Sestavila Agnieszka Kasińska-Metryka, Kielce 2004.
- KOLCZYŃSKI, Mariusz: Wpływ wyborczych kampanii samorządowych na mobilizację społeczną obywateli. In: *Marketing polityczny. Założenia teoretyczne, reguły działania, praktyka kampanijna*. Sestavil Mariusz Kolczyński, Katowice 2005.
- KULESZA, Michał: *Czy rura kanalizacyjna jest partyjna dla Wirtualnej Polski* (wp. pl).
- LLAVADOR, Jodi Perez: Komunikowanie polityczne w wymiarze gminy: lokalne i nielocalne. In: *Media masowe w systemach demokratycznych. Teoretyczne problemy i praktyczny wymiar komunikowania politycznego*. Sestavila Bogusława Dobek-Ostrowska, Wrocław 2003.
- MAZUR, Marek: Rywalizacja polityczna. In: *Polityka lokalna*. Sestavili Ewa Ganowicz a Lech Rubisz, Toruń 2008.
- MICHALCZYK, Stanisław: *Media lokalne w systemach komunikowania, Współczesne tendencje i uwarunkowania rozwoju*. Katowice 2000.
- MIGALSKI, Marek – WOJTASIK, Waldemar – MAZUR, Marek: *Polski system partyjny*. Warszawa 2006.
- PIASECKI, Andrej: Czy wójtowi potrzebny jest marketing polityczny? Teoria i praktyka zastosowania marketingu przez liderów lokalnych wspólnot. In: *Marketing polityczny – szansa czy zagrożenie dla współczesnej demokracji*. Sestavil Piotr Pawełczyk, Poznań 2007.
- POKRZYCKA, Lidia: Media lokalne a marketing polityczny – analiza zależności na przykładzie rynku prasy Lubelszczyzny. In: *Marketing polityczny – szansa czy zagrożenie dla współczesnej demokracji*. Sestavil Piotr Pawełczyk, Poznań 2007.
- WÓDZ, Jacek: Polityczny charakter demokracji lokalnej – rola lewicy w polityce lokalnej. In: *Demokracja spektaklu*. Sestavil Piotr Żuk, Warszawa 2004.

Zpracování politických událostí na stránkách deníků Mladá fronta Dnes a Právo

(vzhledem k prezentaci levice a pravice)

Veronika Němcová*

Abstract

The aim of this article is to show how two of the daily newspapers Mladá fronta Dnes and Právo present the same political events. The author of the article purposes to confirm or disconfirm possible tendency of these newspapers to side with some political subjects – Mladá fronta Dnes to right-wing subjects and Právo to left-wing ones. Ordinary methods commonly used in linguistical stylistics, critical analysis methods, are employed in comparing of the news. The author focuses on the names position of particular representatives (or parties shortcut), on possible persuasion or information handling problems. Following the news analysis the author confirms that Mladá fronta and Právo use the terms contributing to partiality tendency.

Key words

Left wing, Information handling, Mladá fronta Dnes, Právo, Negative connotation, Titles for politicians, Persuasion, Right wing, Partiality

Úvod

Deníky Mladá fronta Dnes (dále jen MF Dnes, MF) a Právo (P) patří mezi nejrozšířenější a nejčtenější tištěná média v České republice. Obě periodika mají na mnoho lidí značný vliv, formují jejich názory a tyto názory mohou také měnit. Právo je považováno za nezávislý levicově orientovaný list. MF Dnes se považuje za deník

* Autorka absolvovala bohemistiku a historii na FF UP v Olomouci, nyní vyučuje na Gymnáziu Rožnov pod Radhoštěm.

politicky neutrální, ale je mu přisuzováno pravicové zaměření, patrná je názorová spřízněnost některých komentátorů s ODS.

V tomto textu budeme srovnávat prezentaci vybraných politických událostí na stránkách deníků MF Dnes a Právo, jež se odehrály v České republice v průběhu roku 2006 a na počátku roku 2007, tedy v době před volbami do Poslanecké sněmovny PČR a po nich. Východiskem bude několik stovek zpráv, publikovaných v obou denících, které se věnují záležitostem a událostem, v nichž se odrážejí přístupy levicových a pravicových politických stran.

Zaměřili jsme se především na levicovou Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD) a částečně i na Komunistickou stranu Čech a Moravy (KSČM), a na naši nejsilnější pravicovou stranu, Občanskou demokratickou stranu (ODS). Nezabývali jsme se dalšími dvěma parlamentními stranami, Křesťanskou a demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU-ČSL) ani Stranou zelených (SZ), protože obě strany se řadí k politickému středu.

Na sesbíraném materiálu chceme ověřit, zda platí tendence, že deník MF Dnes „straní“ pravicově orientovaným subjektům a deník Právo upřednostňuje „pohled“ levicově orientovaných uskupení. Naším cílem je tuto tendenci potvrdit, nebo naopak vyvrátit. Při srovnávání politických zpráv využijeme metod běžných v lingvistické stylistice a metody kritické analýzy textu.

Nejprve nás bude zajímat, na kterém místě v textu jsou umístěna jména jednotlivých politiků či zkratk stran, tzn. zda deník MF Dnes uvádí nejprve jména politiků pravicových a deník Právo jména politiků levicových. V kapitole „Persvaze a manipulace s informacemi“ bude předmětem našeho zájmu posun ve vyznění informace, tedy zda uvedené deníky užívají takové jazykové prostředky, jejichž významy se mohou rozcházet, nebo být dokonce zcela v rozporu. V další části se zaměříme na skutečnost, jak jsou v denících představitelé jednotlivých politických stran označováni, zda periodika preferují jména politiků levicových, či naopak pravicových, zda uvádějí celá jména, nebo pouze příjmení. Budeme také sledovat, zda se v periodikách objevují výrazy nějakým způsobem příznakové pro dobu komunistického režimu.

K postupu dodejme, že za každým příkladem, který se v práci nachází, je v závorce uveden deník, z něhož pochází, a den vydání periodika. V případech citací uvádíme kromě názvu deníku a dne vydání také jména politiků, jimž uvedené citace náleží. Všechny příklady jsou opisovány ve znění uvedeném v daných denících.

1. Umístění v titulcích

Kromě fotografií a informačních grafik jsou titulky tím nejdůležitějším, co čtenáře přiměje k četbě textu.¹ Úlohou titulků je vzbudit pozornost čtenářů, upoutat jejich zájem a měly by splňovat následující funkce:² Za nejdůležitější je považována schopnost zaujmout pozornost čtenářů; titulky upoutávají svým umístěním, tvarem, velikostí, po přečtení také obsahem. Mezi další funkce patří funkce přesvědčovací, velmi důležitá je funkce informativní (v tomto případě jde o samotný obsah titulků) a jako poslední je uváděna funkce hodnotící. Postoj k určitému subjektu můžeme demonstrovat například jeho zařazením na významné místo v textu (ale záleží samozřejmě také na jiných okolnostech).

Při naší analýze se ukázalo několik tendencí. V titulcích zpráv obou deníků se nejčastěji objevovala jména Václav Klaus³, Jiří Paroubek a Mirek Topolánek. Rozdělme si tyto případy do několika skupin.

První skupinu tvoří příklady, v nichž je v Právu jako první uvedeno jméno levicového politika (nebo zkratka ČSSD) a na druhém místě jméno politika pravicového, a současně v MF Dnes jako první jméno politika pravicového (nebo zkratka ODS) a pouze někdy jako druhé jméno politika levicového. Jde o tendenci zřejmou jak v deníku Právo, tak i v deníku MF Dnes.

¹ BAKIČOVÁ, Hana – RUSS-MOHL, Stephan: *Žurnalistika. Komplettní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha 2005, s. 134.

² SHATURY, Ahmed Amr: Titulky v psané publicistice. *Naše řeč*, 82, 1999, č. 2, s. 79–86.

³ Zmiňujeme jej z toho důvodu, že byl dlouholetým lídrem pravice, ve funkci prezidenta kritizoval levice a stále je čestným předsedou ODS.

- Př. 1 **Topolánek** odmítl jít do Sedmičky (MF, 14. 3. 2006)
Nevyhýbejte se mi, vyzývají se **Paroubek s Topolánkem** (P, 14. 3. 2006)
- Př. 2 Klaus: Neodmítejte vládu **ODS + ČSSD** (MF, 29. 4. 2006)
S velkou koalici Klaus u **ČSSD a ODS** neuspěl (P, 29. 4. 2006)
- Př. 3 **Topolánek** už jedná o vládě i s **Paroubkem** (MF, 8. 6. 2006)
Šéfové **ČSSD a ODS** si telefonovali (P, 8. 6. 2006)
- Př. 4 **Topolánek** odmítl **Paroubkův** diktát (MF, 20. 6. 2006)
Šéfové **ČSSD a ODS** se v noci nedohodli (P, 20. 6. 2006)
- Př. 5 Klaus dal **Topolánkovi** tři týdny (MF, 15.–16. 7. 2006)
Plán **KSČM** poslední **Topolánkovou** šancí (P, 15.–16. 7. 2006)
- Př. 6 **ODS a ČSSD** budou měnit volební zákon (MF, 24. 8. 2006)
Šéfové **ČSSD a ODS** prolomili ledy (P, 24. 8. 2006)
- Př. 7 Za **Topolánkův** úvěr zodpovídá i **Paroubek** (MF, 13. 9. 2006)
ČSSD: Topolánek je podvodník (P, 13. 9. 2006)

Druhá skupina příkladů obsahuje případy, kdy se v obou denících, tedy v MF Dnes i Právu, nachází na prvním místě jméno levicového politika (nebo zkratka ČSSD) a na druhém jméno politika pravicového. V MF Dnes se někdy ani jména (či zkratky) nevyskytují, ideová tendence je tedy zřejmá pouze v deníku Právo.

- Př. 1 Vláda ČSSD a ODS? Možná, ale bez Paroubka a Topolánka (MF, 2. 1. 2006)
Paroubek i Topolánek odmítli koalici ČSSD a ODS (P, 2. 1. 2006)
- Př. 2 Paroubek napsal Klausovi, aby pomohl homosexuálům (MF, 11. 2. 2006)
Paroubek vyzval **Klausa** k podpisu registrovaného partnerství (P, 11. 2. 2006)
- Př. 3 Lídři ČSSD a ODS: křik a urážky (MF, 20. 2. 2006)
Duel **Paroubka s Topolánkem** provázely urážky (P, 20. 2. 2006)
- Př. 4 Premiér vyslal k šéfovi ODS lokaje: Pojdte se bít! (MF, 14. 4. 2006)
Paroubek vyzval **Topolánka** na souboj (P, 14. 4. 2006)
- Př. 5 Paroubek chce potrestat Topolánka (MF, 23. 5. 2006)
Paroubek podal trestní oznámení na **Topolánka** (P, 23. 5. 2006)
- Př. 6 ČSSD s komunisty přehlasovala Klause (MF, 24. 5. 2006)
Levice hravě porážela **Klausova** veta (P, 24. 5. 2006)
- Př. 7 Rodí se opoziční smlouva II? (MF, 12. 7. 2006)
Paroubek nabídl **ODS** menšinovou vládu (P, 12. 7. 2006)

- Př. 8 ČSSD: Vláda na dva roky, nebo nic (MF, 21. 8. 2006)
Paroubek pustí k vládě **Topolánka** jen na dva roky (P, 21. 8. 2006)

Do třetí skupiny lze zařadit příklady, kdy se v deníku Právo i v deníku MF Dnes (zde ovšem ne vždy) nachází pouze jméno politika levicového (nebo zkratka ČSSD), jméno politika pravicového (nebo zkratka ODS) se neobjevuje ani v jednom z nich.

- Př. 1 Lékárny měly zavřeno. Kvůli Rathovi (MF, 31. 1. 2006)
Rath odmítá lékárníkům ustoupit (P, 31. 1. 2006)
- Př. 2 Miliardy pomohou zaplaveným (MF, 6. 4. 2006)
Paroubek navrhl zřídit povodňový fond až 15 mld. (P, 6. 4. 2006)
- Př. 3 Zvrat! Lidovci s Paroubkem (MF, 25. 8. 2006)
Paroubek s Kalouskem šokovali (P, 25. 8. 2006)

Jen občas objevíme tendenci opačnou. Tedy jak v deníku MF Dnes, tak i v deníku Právo (ovšem ne tak často) se vyskytlo jako první jméno politika pravicového (nebo zkratka ODS) a jako druhé jméno politika levicového (nebo zkratka ČSSD). Tyto případy však nastaly opravdu jen velmi zřídka.

- Př. 1 **ODS** a zelení posilují, **ČSSD** slábne (MF, 7. 5. 2006)
ODS zvýšila náskok před sociální demokracií (P, 7. 5. 2006)
- Př. 2 Dostane šanci **ODS**, či **Paroubek**? (MF, 12. 10. 2006)
Topolánek podal demisi, ale vládne dál (P, 12. 10. 2006)
- Př. 3 **Topolánek**: Vyžeňte **ČSSD** z radnic (MF, 24. 10. 2006)
ODS jedná o koalici s ČSSD v 15 městech (P, 24. 10. 2006)

Ve většině příkladů byla v deníku Právo na prvním místě uvedena jména levicových politiků (jednalo se především o premiéra Jiřího Paroubka a ministra zdravotnictví Davida Ratha) nebo zkratka levicově zaměřených stran (většinou ČSSD, v menší míře KSČM). Lze se domnívat, že se v tomto deníku prosazuje výrazná tendence jména levicových politiků či zkratk levicově zaměřených stran upřednostňovat.

Totéž však nelze úplně tvrdit o deníku MF Dnes. Zde se na prvním místě sice také v mnoha případech objevila jména politiků

z ODS, ale často na tomtéž místě stála jména politiků zaměřených levicově (či zkratkou levicově zaměřených stran). Zdá se, že tendence upřednostňovat jména pravicových politiků není v tomto deníku tak jednoznačná jako v deníku Právo.

2. Umístění v textu

Všechny zprávy podléhají přísnému „stavebnímu plánu“. Z hlediska obsahu má být nejdříve zodpovězeno následujících sedm otázek – *Kdo? Co? Kdy? Kde? Jak? Proč? Odkud?*⁴ Jde o tzv. zpravodajskou (neboli obrácenou) pyramidu, která tvoří základní model tematicko-kompoziční výstavby psaných zpráv.

Tato obrácená pyramida, nazývaná též kónickým či sestupným modelem, je tvořena přesně vyčleněnými odstavci. První odstavec sděluje podstatu události a sumarizuje obsah celého sdělení (článku). Druhý odstavec uvádí osobu, která má k události blízký vztah, a její tzv. slovní reakci. Třetí odstavec uvede téma, které podstatu události rozvíjí, a pak následuje slovní reakce téže nebo další osoby. Třetí a čtvrtý odstavec buď doplňují nebo rozvíjejí první a druhý, anebo jsou ve vztahu k nim protikladné. Podle záměrů či aspektů události a podle záměrů editorů je odstavců více nebo méně, závěr sdělení pak obsahuje souvislosti.⁵

V případech umístění jmen politiků (či zkratkou jednotlivých stran) v textu je důležitým měřítkem, jaké informace zpráva obsahuje. To znamená, zda je její obsah věnován záležitostem, jež se týkají převážně levice, převážně pravice, nebo obsahují informace o levici i pravici.

Při analýze textů nebylo možné použít stejné množství zpráv jako při analýze titulků. Tendence, jež jsme v předcházející kapitole sledovali, se zjevně objevily pouze ve zprávách, v nichž došlo k přímé konfrontaci levice a pravice.

⁴ BAKIČOVÁ, H. – RUSS-MOHL, S.: c. d., s. 51.

⁵ BARTOŠEK, Jaroslav: Jazyk žurnalistiky. In: DANĚŠ, František a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha 1997, s. 14.

I na tomto místě můžeme vydělit několik tendencí, jež se opakují nejčastěji. Součástí první skupiny jsou případy, kdy se v deníku MF Dnes objevuje na prvním místě jméno politika pravicového (nebo zkratka strany ODS) a jméno politika levicového (nebo zkratka strany ČSSD či KSČM) až poté. A naopak, v deníku Právo jako první najdeme jméno politika levicového, jméno politika pravicového je uvedeno až posléze.

- Př. 1 Mezi ODS a ČSSD začala jednání o nové vládě. /.../ (MF, 8. 6. 2006, první věta prvního odstavce)
Předseda vlády a ČSSD Jiří Paroubek si v úterý telefonoval s **šéfem ODS Mirkem Topolánkem**. /.../ (8. 6. 2006, druhá věta)
- Př. 2 Utajovaná schůzka **Mirka Topolánka** a **Jiřího Paroubka** mezi čtyřma očima skončila bez dohody /.../ (MF, 20. 6. 2006, první věta prvního odstavce)
Předseda vlády a ČSSD Jiří Paroubek podmínil toleranci soc. dem. poslanců /.../ (P, 20. 6. 2006, první věta); **Šéf ODS Mirek Topolánek** to kategoricky odmítl /.../ (P, 20. 6. 2006, druhá věta)
- Př. 3 **Šéf vítězné ODS Mirek Topolánek** včera nabídl sociální demokracii účast ve vládě s /.../ (MF, 11. 7. 2006, první odstavec); **Předseda ODS** se nabídkou pokouší dotlačit **šéfa ČSSD Jiřího Paroubka** k tomu /.../ (MF, 11. 7. 2006, druhý odstavec)
Premiér a šéf soc. dem. Jiří Paroubek pak oznámil, že účast v tzv. duhové koalici čtyř stran nepovažuje za příliš reálnou, /.../ (P, 11. 7. 2006, první odstavec); „Dostali ode mne dnes nabídku /.../“, prohlásil **Topolánek** /.../ (P, 11. 7. 2006, konec druhého odstavce)

Druhou skupinu tvoří zprávy, které se věnují záležitostem levice. Lze tedy předpokládat, že nejen v Právu, ale také v MF Dnes bude jako první uvedeno jméno politika levicového.

- Př. 4 **Sociální demokraté** vyzvali včera unionistického ministra spravedlnosti /.../ (MF, 9. 3. 2006, první věta prvního odstavce)
Premiér Jiří Paroubek obvinil včera ministra spravedlnosti /.../ (P, 9. 3. 2006, tamtéž)

Rozdíl však můžeme pozorovat v umístění jména pravicového politika (či zkratky strany). V deníku MF Dnes se nacházelo v první části textu, kdežto v Právu buď na jeho konci nebo vůbec.

Ve zprávách týkajících se z větší části pravice se o takové tendenci hovořit nedá.

Zcela výjimečnou skupinu tvoří zprávy, které se z výše uvedených tendencí vymykají. Jako první MF Dnes uvádí jméno politika levicového (až jako druhé pravicového), v Právu je situace opačná.

Př. 5 **Rath a Macek** se veřejně porvali (MF, 22. 5. 2006)
Macek ze zadu napadl **Ratha** (P, 22. 5. 2006)

V deníku MF Dnes je stejně jako v titulku uvedeno nejprve jméno Davida Ratha, a to již na počátku první věty, v deníku Právo je umístěno až ve druhém odstavci. Jako druhé je v MF Dnes uvedeno jméno Miloslava Macka, v deníku Právo je jeho jméno jako první (v prvním odstavci).

Jistá tendence deníku Právo inklinovat k levici je patrná nejen při analýze titulků jednotlivých deníků, ale také při analýze umístění jmen politiků (či zkratk stran) ve zprávách. Avšak ani v případě titulků, ani v případě samotného textu nemůžeme hovořit o pravidlu, nýbrž pouze o tendenci. V deníku MF Dnes se příklady, jež by tendenci ke stranění pravici nasvědčovaly, sice také vyskytují, ovšem ve srovnání s deníkem Právo jde o jevy méně výrazné. Důležité je zdůraznit, že uvedení jména nemusí být vždy projevem „stranění“, tendence je lépe pozorovatelná při rozboru širšího kontextu.

3. Persvaze a manipulace s informacemi

Za jeden z důležitých kompozičních činitelů textu považuje stylistika slohové postupy. Jde o způsoby tematické a jazykové výstavby, které ovlivňují uchopení tématu, způsob práce s informacemi a jejich rozsah.⁶ Nejčastěji bývají uváděny čtyři základní typy – informační, popisný, vyprávěcí a výkladový –, přičemž za základní bývá považován postup informační, jehož cílem je podávat věcné informace o nových či aktuálních jevech a událostech. Kromě témat z oblasti

⁶ JÍLEK, Viktor: *Psaná publicistická sdělení v kontextu teorie komunikace*. Olomouc 2004, s. 43.

politiky jsou tak zpracovávána témata věnující se ekonomice, kultuře, sportu, společenskému životu, vzdělání apod.

Texty s politickou tematikou můžeme na jedné straně označit z hlediska jazykového jako bohaté (tvoří je pojmenování expresivní, pojmenování neurčitá a mnohoznačná, okazionalismy, cizí výrazy, klišé), avšak na straně druhé je tento jazyk do jisté míry stereotypní. Můžeme hovořit o tzv. automatizaci, při které jsou výraz, tvar slova či syntaktická struktura užity ve shodě se zvyklostí textů vznikajících za stejných komunikačních okolností, objektivních slohotvorných podmínek.⁷

Vedle automatizace se setkáváme s tzv. aktualizací, při níž je výrazový prostředek užit neobvykle, v neshodě se zvyklostmi či normou komunikátu. Automatizaci a aktualizaci v textu je nutno chápat jako proces – aktualizované užití jazykových prostředků se automatizuje, ztrácí svou neobvyklost a příznakovost, naopak automatizovaný prostředek může být nově aktualizován.⁸ Obě tyto tendence slouží, mimo jiných, k vyjádření persvaze (přesvědčování) a manipulace. Jelikož se tyto výrazy od sebe liší, je na místě si je nejprve vymezit.

3.1 Persvaze a manipulace

Za persvazi neboli přesvědčování je možné považovat snahu přimět lidi, aby něco dělali (nebo něčemu věřili), aniž je k tomu nutíme. Persvazivnost je základním slohotvorným činitelem jazyka i kompozice některých textů. Vyjadřuje se dnes daleko průkazněji a intenzivněji než dříve, má i mnohem rafinovanější, skrytější podobu. Při přesvědčování existuje morální implikace, že výsledek diskursu mezi mluvčím (pisatelem) a posluchačem (čtenářem) přinese uspokojení zájmů obou partnerů. Morální hodnota přesvědčování je dána úctou mluvčího (pisatele) k posluchači (čtenáři). Při přesvědčování se využívají logicky definované pojmy, ze kterých vznikají pravdivá tvrzení.⁹

⁷ ČECHOVÁ, Marie a kol.: *Stylistika současné češtiny*. Praha 1997, s. 12.

⁸ Tamtéž.

⁹ BARTOŠEK, Jaroslav: *Jazyk současné české politiky*. Olomouc 1993, s. 29.

Výsledkem manipulace je změna, která přináší užitek především mluvčímu. Na užitku manipulovaného adresáta mluvčí (manipulátor) nemá velký zájem. Z toho vyplývá, že manipulovat lze jen osoby, které si nejsou vědomy, že diskurs s manipulátory jim nepřinese prospěch. Manipulátoři to ovšem vědí, a proto adresátům sugerují, že i oni něco získávají.

Přesvědčování a manipulace v politice, následně i v žurnalistice, jsou obvykle založeny na postojích (individuální a subjektivní postoje se vydávají za všeobecné poznání a za reprezentanty obecnější kategorie) a na kognitivní disonanci (jde o stylizované předvádění osob a dějů v podobě, jak je pociťuje a chce interpretovat autor). V mnoha případech komunikace může mluvčí tomu, co říká, věřit, může být dokonce přesvědčen, že zdůrazňování jedněch a potlačování druhých prvků je oprávněné, protože vede k určitějšímu pochopení myšlenky.¹⁰

Často se stává, že noviny informaci zamlčí, formulují jinak, nebo účelově zveřejní. Jde přitom o porušení základních požadavků na práci v oblasti zpravodajství – porušení objektivitu, vyváženosti a nestrannosti.

Objektivita je vnímána jako užívání faktů a zobrazení reality tak, aby se zobrazení co nejvíce přiblížilo reálnému stavu věcí. Můžeme ji rozložit na dvě základní složky, faktičnost a nestrannost.¹¹ Faktičnost znamená faktickou, věcnou správnost výpovědi, její přesnost a také úplnost. Je důležité, zda jsou ve zprávě obsaženy všechny informace a všichni aktéři, kteří jsou pro událost relevantní, a zda nic podstatného nechybí. Nestrannost spočívá v tom, jak jsou obsažené informace zpracovány, zda zpravodajství poskytuje nezkreslený pohled, zda mají možnost se k události vyjádřit všichni aktéři v obdobném rozsahu a zpracování.¹²

Noviny, stejně jako ostatní média, se snaží získat co nejvíce čtenářů. A jelikož jsou lidé více ochotni věřit informacím a názorům, které jsou sdělovány ve velkém a veřejně, médiím věří. Může se však

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ TRAMPOTA, Tomáš: *Zpravodajství*. Praha, s. 144.

¹² Tamtéž, s. 145–146.

stát, že se média snaží informace pomocí vhodných slovních spojení a jazykových prostředků formulovat jinak, například pomocí záměny slov, zjednodušením skutečnosti, manipulací se skutečností, zamlžením podstaty nebo části skutečnosti, nahrazením pravdy nepravdou apod.

Také v námi analyzovaném materiálu můžeme při porovnávání jednotlivých titulků či samotného textu najít řadu rozdílů. Mnohé je řečeno konkrétněji, mnohé apelativněji, rozdíly jsou patrné v užití sloves, mnohdy dochází k významovému rozporu. V některých případech zprávy pojednávají o tomtéž, ale přitom si vůbec neodpovídají. Přesné hranice mezi přesvědčováním a manipulací však neexistují.

Manipulace se skutečností má podle Bartoška několik podob:¹³

- zamění se slova nebo se změní jejich význam,
- skutečnost se zjednoduší,
- zamlží se podstata skutečnosti,
- pravda se nahradí nepravdou.

Jednotlivé podoby manipulace se skutečností bychom mohli dále zpřesňovat, např.

- přidání informace či informací navíc,
- různá míra intenzity slov atd.

V analyzovaných zprávách můžeme často pozorovat různou míru posunu ve vyznění informace. V mnoha případech deníky MF Dnes a Právo užívají takové jazykové prostředky, jejichž významy se mírně rozcházejí, nebo jsou dokonce navzájem zcela v rozporu. Rozdíly můžeme pozorovat jak v titulcích, tak v samotném textu.

3.2 Persvaze a manipulace v titulcích

V titulcích lze persvazi či manipulaci pozorovat lépe než v textu, do něhož se musíme nejprve začíst. V následujících příkladech si můžeme všimnout, že deník MF Dnes i deník Právo volí pro prezentaci získaných informací odlišné jazykové prostředky.

¹³ BARTOŠEK, J: c. d., s. 43.

- Př. 1 Rath se chválí, **lékaři chystají protest** (MF, 14. 2. 2006)
Rath: sto dní ve funkci nebyl promarněný čas (P, 14. 2. 2006)

V deníku Právo je David Rath uveden v pozitivním kontextu, na rozdíl od deníku MF Dnes se Právo nezmiňuje o protestujících lékařích.

- Př. 2 **Léky podražily**. Další kolo zdražení se chystá (MF, 1. 3. 2006)
Rath: Pacienti za léky **víc platit nemusejí** (P, 1. 3. 2006)

V tomto případě je tvrzení deníků na první pohled zcela v rozporu.

- Př. 3 V ČSSD sílí **názor potopit** trestní zákoník (MF, 9. 3. 2006)
Soc. dem. **nepodpoří** trestní zákoník bez postihu tunelářů (P, 9. 3. 2006)

V deníku MF Dnes vyznívá spojení *potopit trestní zákoník* pro ČSSD negativně. Slovník spisovné češtiny uvádí, že sloveso *potopit* znamená (v hovorovém a expresivním významu) *znemožnit, zničit*, např. při zkoušce, před šéfem.¹⁴ V deníku Právo je užit neutrální výraz *nepodpořit* (ve významu neposkytnout podporu).

- Př. 4 Průzkum: Lidem **nejméně vadí** ČSSD (MF, 17. 3. 2006)
Průzkum: ČSSD **nejpříjemnější** (P, 17. 3. 2006)

V MF Dnes vyznívá informace méně příznivě pro ČSSD (užití negativního slovesa *vadit* ve spojení se slovem *nejméně*) než v Právu (užití superlativu v kladném smyslu – *nejpříjemnější*).

- Př. 5 ODS a zelení posilují, ČSSD **slábně** (MF, 7. 5. 2006)
ODS zvýšila náskok před sociální demokracií (P, 7. 5. 2006)

Deník MF Dnes explicitně zdůrazňuje slábnutí ČSSD.

- Př. 6 STEM unikly preference, ČSSD **prý dotahuje** ODS (MF, 16. 5. 2006)
STEM: Soc. dem. **se dotáhla** na ODS (P, 16. 5. 2006)

¹⁴ FILIPEC, Josef a kol.: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. S Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha, s. 298.

Nedokonavé sloveso *dotahovat* vyjadřuje neukončenost děje, kdežto dokonavé *dotáhnout* vyjadřuje jeho ukončenost. V deníku MF Dnes je navíc přítomna částice *prý*. Slovník spisovné češtiny uvádí, že jde o význam nejistoty, nezaručenosti, pochybnosti plynoucí z toho, že jde o přeжатé sdělení.¹⁵

- Př. 7 Rath a Macek se veřejně **porvali** (MF, 22. 5. 2006)
Macek zezadu **napadl** Ratha, pak došlo na pěsti (P, 22. 5. 2006)

Viditelný je rozdíl ve slovesech *porvat se* (někdo s někým – v našem případě se *porval* Rath a Macek) a *napadnout* (někoho – v našem případě *napadl* Macek Ratha). Slovník spisovné češtiny uvádí sloveso *napadnout* ve významu *zaútočit*.¹⁶ Věta *Rath a Macek se porvali*, vyznívá jinak než věta *Macek napadl Ratha*, kde je za viníka útoku označen Macek.

- Př. 8 ČSSD s komunisty **přehlasovala** Klause (MF, 24. 5. 2006)
Levice **hravě porážela** Klausova veta (P, 24. 5. 2006)

V MF Dnes je uvedena informace za použití dokonavého slovesa *přehlasovat*, která vyznívá neutrálně. Deník Právo používá nedokonavé sloveso *porážet* ve významu *přemáhat, překonávat*¹⁷, navíc s příslovcem *hravě* s významem *snadno, snadným způsobem*.¹⁸

- Př. 9 Průzkum: Lidé **chtějí** za premiéra Topolánka (MF, 14. 6. 2006)
Za premiéra **by** lidé **raději** Topolánka než Paroubka (P, 14. 6. 2006)

Zde se jedná opět o případ, kdy v deníku MF Dnes vyznívá užití slovesa *chtějí* ve prospěch Topolánka (*lidé chtějí za premiéra...*), deník Právo zaujímá postoj zdrženlivější (*lidé by raději Topolánka*).

¹⁵ Tamtéž, s. 320.

¹⁶ Tamtéž, s. 202.

¹⁷ Tamtéž, s. 293.

¹⁸ Tamtéž, s. 101.

Př. 10 Pohanka **dezertoval** od ČSSD (MF, 26. 10. 2006)
Poslanec Pohanka **opustil** ČSSD i klub (P, 26. 10. 2006)

Sloveso *dezertovat* lze pociťovat jako „zaujaté“, ve Slovníku spisovné češtiny je uvedeno ve významu *zběhnout*.¹⁹

Př. 11 Paroubkovi **utíká** další poslanec (MF, 8. 12. 2006)
Další poslanec **odchází** z klubu soc. dem. (P, 8. 12. 2006)

MF Dnes uvádí sloveso *utíkat* s významem *během se vzdálit, uprchnout*²⁰, v deníku Právo se nachází výraz *odchází* ve významu *opouští*.

Př. 12 Průzkum: ODS **by vyhrála** volby (MF, 9. 2. 2007)
Median: obliba ODS **výrazně klesla** (P, 9. 2. 2007)

Snahou MF Dnes je vytvořit informaci pozitivní (*ODS by vyhrála*), v Právu se jí snaží podat negativně (*obliba klesla*). V deníku Právo je navíc přítomno příslovce *výrazně*.

3.3 Persvaze a manipulace v textu

Výše uvedené případy se týkaly pouze titulků, avšak rozdíl, jež můžeme považovat za tendenci ke „stranění“, jsme našli i při analýze samotného textu. Také v něm lze pozorovat různou míru posunu ve vyznění informace, avšak většinou se zprávy rozcházejí v množství informací či v jejich rozvedení. Některé informace jsou v jednom deníku zamlčovány, a naopak ve druhém podrobně rozváděny.

Př. 1 Zprávy ze dne 17. 1. 2006 se věnují aféře soc. dem. poslance Michala Krause, jenž opustil vysokou politiku. Na rozdíl od deníku MF Dnes, v němž se dočteme pouze o zmíněném poslanci a jeho aféře, která je podrobně vyložena se všemi detaily, poukazuje deník Právo také na kauzy a aféry politiků z řad ODS (např. kauzu Topolánkův byt či na ministryni Němcovou, která používala benzinovou kartu ve prospěch své rodiny).

¹⁹ Tamtéž, s. 58.

²⁰ Tamtéž, s. 476.

Př. 2 Zprávy ze dne 30. 1. 2006 informují o předvolebním programu ČSSD, jenž by měl pomoci především občanům. Právo podává výčet pozitiv, jež změny přinesou rodinám a zaměstnancům (*Sociální demokracie /.../ nabídla volební program, v němž se zavazuje zvýšit životní úroveň obyvatel a udržet dynamiku hospodářského růstu. /.../ ČSSD chce výrazněji podpořit rodiny s dětmi. Nezaměstnanost má do roku 2010 poklesnout na šest procent /.../ Průměrná mzda má dosáhnout nejméně 26 500 korun. /.../ Program nehovoří o zvyšování spoluúčasti pacientů ani o zavedení školného na vysokých školách. Naopak varuje před nezodpovědnými experimenty ODS. /.../*), a zmiňuje, že program ČSSD vyzdvihli také zahraniční hosté – dánský premiér (ten *volební program označil za jeden z nejmodernějších, se kterým se setkal*) či šéf slovenské soc. dem. MF Dnes uvádí také snahu ODS a KDU-ČSL o celkové snížení daní (*ČSSD se tak pokouší přetáhnout na svou stranu i část voličů, kteří nepatří mezi přívržence levice. Celkově nižší daně už slíbila ODS /.../ a také křesťanští demokraté*). Právo se o těchto stranách nezmiňuje.

Př. 3 Zprávy ze dne 31. 1. 2006 upozorňují na spor Davida Ratha s lékárníky. Deník MF Dnes píše pouze o špatných důsledcích, jež bude mít snížení marží u léků především pro pacienty. (*Snížení marží se podle lékárníků výrazně dotkne také pacientů. Nebudou jim totiž moci pomáhat s úhradou příliš drahých léků, jak to mnohdy dělali dosud.*) Avšak v Právu je David Rath do jisté míry hájen a negace je zaměřena proti lékárníkům, dokazuje to citace majitele velkoskladu s léky (*Je to od lékárníků nestydatost. Ta dvacetiprocentní marže je obrovská při porovnání s jiným zbožím. Jen se podívejte, jak lékáren stále přibývá.*) V MF Dnes jsou uvedeny především citace osob, jež „straní“ lékárníkům.

Př. 4 Zprávy ze dne 9. 2. 2006 informují o prosazení zákoníku práce. MF Dnes explicitně poukazuje na spolupráci ČSSD s komunisty – nejprve na počátku zprávy (*Sociální demokraté včera ve Sněmovně opět ukázali svoji sílu, kdy pro prosazení svého záměru neváhají použít i hlasy komunistů*), poté na počátku druhé části zprávy, jež se nachází na další straně (*Sílící spolupráce sociálních demokratů s komunisty včera přinesla další ze svých plodů*). Mimo to čtenářům předkládá především negativa, jež nový zákoník práce přinese (podle novely zákoníku práce *mohou odboráři například rozhodnout o zastavení výroby v továrně, pokud dojde k porušení pravidel bezpečnosti, či firmám*

znemožnit dát zaměstnancům výpověď bez udání důvodů s patřičným odstupným. /.../ s novou normou mají problém i ekonomové), oproti tomu Právo upozorňuje i na jeho pozitivní stránku (zákoník vytvoří lepší podmínky pro pracovní právní vztahy a přiměřeně ochrání zaměstnance před zaměstnavateli, kteří by se k nim jinak nechovali nejlépe. /.../ Výpovědní doba se sjednotí pro zaměstnavatele i zaměstnance na dva měsíce. Firmy už nebudou muset zaměstnance, kterého propouštějí, nabídnout jiné volné místo v podniku /.../).

Př. 5 Podobnou situaci můžeme pozorovat ve zprávách ze dne 14. 2. 2006, v nichž David Rath hodnotí sto dní ve své funkci. Zatímco deník MF Dnes popisuje většinou stávku lékařů, kteří jsou s Davidem Rathem nespokojeni (/.../ Mnozí pacienti a lékaři ho nechválí. Příští týden proto na pražské Staroměstské náměstí vyrazí stovky lékařů demonstrovat právě proti Rathovi. Chtějí, aby zrušil svou vyhlášku, která podle nich poškozuje pacienty, nebo aby odstoupil. /.../), deník Právo se o stávce nezmiňuje, ale věnuje se pouze ministroví a jeho „úspěšnému“ období (Zdůraznil, že se mu podařilo stabilizovat finance Všeobecné zdravotní pojišťovny a zavést poměrně přísná kritéria hodnocení kvality zdravotní péče. /.../ Rath řekl, že mu jde o fungování českého zdravotnictví. /.../).

Př. 6 Zprávy ze dne 14. 3. 2006 se věnují vzájemnému vyhýbání se Jiřího Paroubka a Mirka Topolánka. Oba deníky píšou o tom, že Jiří Paroubek vyzval Mirka Topolánka, aby s ním šel diskutovat do Sedmičky TV Nova, avšak Mirek Topolánek nechtěl. Deník Právo situaci popisuje jako „uhýbání“ ze strany předsedy ODS, MF Dnes ho naopak obhájí (Oba se přitom v televizních debatách utkávají velmi často. Častěji než bylo v minulosti v případě nejvyšších představitelů nejsilnějších stran obvyklé.)

Př. 7 Zprávy ze dne 28. 3. 2006 informují o slibu ČSSD zvýšit porodné. Zatímco MF Dnes to považuje za něco nereálného a nemožného (Předvolební sliby se zcela „utrhly z řetězu“. Vládní ČSSD vytáhla včera velmi těžký kalibr. Slibuje voličům dramatický návrh porodného /.../. „Stálo by to navíc jen jednu až dvě miliardy ročně,“ tvrdil včera ministr financí Bohuslav Sobotka. Lehce lze přitom spočítat, že by to bylo výrazně více. /.../ Kdyby všechny (děti) byly prvorozené, zaplatil by podle výčtu MF

DNES stát v příštím volebním období 11 miliard korun navíc. /.../) a dokazuje to citací ekonoma Pavla Kohouta („Normální člověk vůbec nemůže věřit tomu, že by tyto sliby byly myšleny vážně. Ekonomický růst by musel být dvojciferný. Pokud by ČSSD své sliby chtěla uskutečnit, po čtyřech letech její vlády bychom museli ekonomiku zavřít“), Právo soc. dem. jen chválí a uvádí, co vše rodiny s dětmi mohou získat (hovoří o navýšení a změně systému dětských přídatků, zvýšení porodného na 60 tisíc korun za první dítě, 90 tisíc korun za druhé dítě a 120 tisíc za třetí ratolest /.../ Sobotka uvedl, že by plánované razantní výdaje neměly státní kasu položit. /.../ ČSSD také slíbila žákům 6. tříd, jejichž rodiče mají nárok na dětské přídatky, státní příspěvek 7 000 korun na pořízení počítače. /.../)

Př. 8 Zprávy ze dne 15. 5. 2006 podávají informace o případné budoucí vládě Jiřího Paroubka. MF Dnes předsedovi ČSSD vyčítá, že se v ní nachází pouze jedna žena (/.../ Sociální demokracie o sobě tvrdí, že její programovou prioritou je rovnoprávnost mužů a žen, ale v případě volebního vítězství by do vlády vzala pouze nestraničku Marii Benešovou. /.../ Paradoxně právě tento týden měla vláda na stole zprávu o plnění „priorit při prosazování rovnosti žen a mužů“ /.../). Deník Právo tuto skutečnost komentuje pouze Paroubkovou citací, že vhodnější odborníky nenašel (ta se však nachází také v MF Dnes).

Př. 9 Zpráva ze dne 13. 5. 2006 se týká znovuzvolení Jiřího Paroubka předsedou ČSSD. Zatímco Právo podává tuto informaci zcela běžným způsobem, z MF Dnes můžeme vycítit negativní tendence ve způsobu vyjadřování (Premiér Jiří Paroubek se chce pojitit proti tomu, aby ho po volbách nemohl při vyjednávání vyšachovat ze hry prezident Václav Klaus, a nechá se proto dnes na sjezdu ČSSD zvolit do čela strany. /.../ ČSSD se snaží na sebe strhnout pozornost ve vrcholící volební kampani /.../).

Př. 10 Zpráva ze dne 13. 9. 2006 popisuje Topolánkovo finanční aktivity. Zatímco podle deníku MF Dnes je v nich zahrnut i Jiří Paroubek a již v úvodu píše o tom, že při útoku na premiéra a šéfa ODS Mirka Topolánka kvůli mnohamilionovému dluhu jeho bývalé společnosti VAE použila včera ČSSD argumenty, které se mohou obrátit i proti ní samé, podle deníku Práva je podvodníkem pouze Topolánek (Expremiér a předseda soc. dem. Jiří Paroubek spolu se stínovým ministrem školství

Jiřím Havlem zveřejnili analýzu, podle které se předseda ODS dopustil podvodu. /.../ Paroubek již o víkend uveď, že očekává Topolánkovo obvinění a vyzval ho k rezignaci. Soc. dem. v analýze popisuje celou kauzu s dluhem firmy VAE. Ta si půjčila od První městské banky ovládané hlavním městem Prahou v čele s primátorem za ODS 67,5 miliónů korun. Později však nebyla schopna splácet. Soc. dem. analýza uvádí, že Topolánek a další tři partneři podepsali směnku, kterou za úvěr ručili, přičemž banka mohla peníze vymáhat právě po Topolánkovi. /.../ Topolánek akcemi nezaplatil dluh, ale prodal je a pořídil si za něj byt za osm miliónů korun /.../)

Př. 11 Oba deníky popisují jinak zprávu ze dne 9. 10. 2006, která informuje o tom, že ODS už mezi neustraníky hledá premiéra, který nahradí Topolánka (MF) či že Topolánek už nebude kandidátem na premiéra (P). V deníku Právo je explicitně řečeno, že pokud prezident Václav Klaus dá i v druhém pokusu o sestavení vlády šanci ODS, její předseda a dosavadní premiér Mirek Topolánek už tuto vládu nebude sestavovat, avšak v deníku MF Dnes jde jen o dohady. V Právu je navíc zmíněn výzkum agentury STEM (výzkum z iniciativy Práva), podle něhož si většina lidí přeje za předsedu neustraníckého odborníka nebo manažera, zatímco lídry dvou nejsilnějších stran chce za premiéra menšína. V případě Topolánka 30 procent, /.../ a Paroubka 38 procent.

Př. 12 Zprávy ze dne 14. 10. 2006 se věnují prohlášení Václava Klause, jemuž nestačí 101 hlas a odmítá tedy vládu přeběhlíků. V deníku Právo je navíc zmíněna informace, že sám prezident, který v devadesátých letech vládl většinou jednoho hlasu, si tentokrát představuje stabilnější koalici. V deníku MF Dnes se tato informace nevyskytuje.

Př. 13 Zprávy ze dne 24. 10. 2006 obsahují informace o vítězství ODS v komunálních volbách. MF Dnes se vyjadřuje o ODS jako o straně, která s převahou zvítězila. V případě ČSSD jsou zmiňováni její představitelé, kteří přišli o místa náměstků, dohodě občanských demokratů s ČSSD se MF Dnes věnuje více až ve druhé části zprávy na straně A2. Avšak jádro sdělení deníku Právo spočívá právě v informaci o nezbytné spolupráci ODS a ČSSD, nachází se v první části zprávy, tedy na titulní straně.

Př. 14 Zpráva ze dne 27. 12. 2006 popisuje Topolánkovy neshody s jeho poslanci. Předsedu ODS sice kritizují obě periodika, avšak

deník Právo celou věc o mnoho více rozvádí (můžeme to pozorovat i na délce zpráv, zatímco MF Dnes věnuje neshodám pouze jednu zprávu, deník Právo odkazuje na pokračování na další straně).

V této kapitole jsme opět sledovali míru „zaujatosti“ či „nezaujatosti“ deníků MF Dnes a Právo vůči pravicovým a levicovým stranám. Chtěli jsme zjistit, zda se na stránkách těchto tištěných médií vyskytují rysy, pomocí nichž bychom tuto míru identifikovali.

Zřetelných se ukázalo několik tendencí. Především šlo o různou míru posunu ve vyznění informace (za použití slov různé „intenzity“), např. lidé *chtějí* za premiéra Topolánka X lidé *by raději* Topolánka, poslanec *utíká* X poslanec *odchází*, lidem *nejméně vadí* ČSSD X ČSSD *nejpříjemnější*. Je možné se domnívat, že cílem novin bylo vyjádřit původně neutrální informaci pomocí různé míry „příznaku“.

Druhou tendenci představuje takové užívání jazykových prostředků, jež způsobí změnu ve významu jednotlivých zpráv, např. *léky podražily* X *za léky víc platit nemusejí*. Dochází tak k vzájemnému vylučování, každý deník tvrdí něco jiného.

Jako třetí se při naší analýze ukázala zřejmá snaha manipulovat s informacemi (viz př. 11 a př. 12 v kapitole *Persvaze a manipulace v titulcích*). Tyto informace měly stejnou funkci, jako je uvedena u tendence první.

Důležité je upozornit, že nedocházelo k vzájemnému popírání celých zpráv, ale pouze titulků, popřípadě podtitulků. V textu jsme mohli pozorovat jen popírání jednotlivých částí, výskyt informací navíc nebo naopak zatajení či neuvedení plného textu.

Přesvědčili jsme se, že modifikaci skutečnosti odstranit z našich novin zřejmě nelze, objevuje se na stránkách deníku MF Dnes i deníku Práva. Podotýkáme však, že její míra ani z části nedosahuje takové intenzity, jež se nachází v denících bulvárních. Nemůžeme hovořit o snaze se pomocí modifikace skutečnosti obohatit či zvýšit odbyt deníku, ale pouze o tendenci (možná i postupně vzrůstající). I v této kapitole se nám potvrdila tendence MF Dnes ke „stranění“ pravicí a tendence Práva ke „stranění“ levici.

4. Označování politiků

Osoby kolem nás můžeme označovat různě. Jestliže o nich hovoříme s lidmi, kteří je znají, uvedeme pouze křestní jméno. V případě, že jej dotyčný nezná, přidáme příjmení. Kromě jména a příjmení však můžeme použít i řadu dalších výrazů, jež mohou někoho charakterizovat. Máme na mysli například prostředky s významem expresivním.²¹

V případě označování politiků v MF Dnes a Právu nám jde především o to, jak jsou zde jednotliví představitelé uvedeni. Zda je možné hovořit o nějakém pravidlu v označování, které je pro tyto deníky typické. Na následujících příkladech se přesvědčíme, zda jsou v denících uváděna celá jména politiků, nebo jen příjmení, zda se jména vůbec objevují, nebo jsou nahrazována jinými výrazy. Předmětem našeho zájmu také bude, kolik prostoru je ve zprávách věnováno politikům pravicovým a kolik levicovým. Důležité je připomenout, že naším záměrem je sledovat jména politiků z pravicových a levicových stran, a proto jsme se při analýze zpráv zaměřili pouze na ně.

Při rozboru jednotlivých zpráv můžeme vysledovat řadu zajímavých případů, a to především v deníku Právo. Máme na mysli například již zmíněné množství prostoru, které je věnováno pravicovým a levicovým politikům. Z analýzy vyplynulo, že v deníku Právo jsou často uvedena pouze jména levicových politiků (nebo alespoň větší množství jmen levicových politiků než v deníku MF Dnes).

Př. 1 ČSSD se na volby zbarvila do oranžova (MF, 30. 1. 2006)

– v této zprávě se objevují jména pravicových i levicových politiků (premiér Jiří Paroubek, ministryně školství Petra Buzková, šéf ODS Mirek Topolánek, ministr Zdeněk Škromach, šéf lidovců Miroslav Kalousek, místopředseda ODS Ivan Langer); avšak v deníku Právo je situace jiná.

Oranžová byla i konfekce (P, 30. 1. 2006)

– jak si můžeme všimnout, jde o stejnou zprávu z téhož dne; zde se však objevují pouze jména politiků levicových (šéf mladých soc.

²¹ Jde o citové zbarvení, vyjádření pomocí citového zaujetí mluvčího.

dem. Jan Hamáček, ministryně školství Petra Buzková, Jiří Paroubek, Miloš Zeman).

Př. 2 ČSSD láká na nižší daně pro rodiny (MF, 30. 1. 2006)

ČSSD slibuje růst platů a podporu rodinám (P, 30. 1. 2006)

V tomto případě je ve zprávě z deníku Právo uvedeno více jmen levicových politiků (premiér Jiří Paroubek, šéf soc. dem. Bohuslav Sobotka, šéf KSČM Vojtěch Filip, šéf slovenské soc. dem. strany Směr Robert Fico, Stanislav Gross, bývalý předseda vlády a ČSSD Miloš Zeman) než ve zprávě z deníku MF Dnes (zde pouze ministr financí Bohuslav Sobotka, premiér a volební lídr sociální demokracie Jiří Paroubek).

Př. 3 Paroubek má seznam členů své nové vlády (MF, 11. 5. 2006)

Paroubek představí své nové talenty do vlády (P, 11. 5. 2006)

V MF Dnes můžeme opět najít jména představitelů ODS i ČSSD (bývalá nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová, dosavadní šéf Poslanecké sněmovny Lubomír Zaorálek, bývalý ministr dopravy Petr Moos, nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová, ministryně školství Petra Buzková, bývalý premiér Stanislav Gross, expremiér Miloš Zeman, šéf ODS Mirek Topolánek), avšak v Právu se nacházejí pouze jména politiků z ČSSD, případně nestraníků (premiér Jiří Paroubek, nestraník Pavel Telička, šéf Sněmovny Lubomír Zaorálek, expremiér Miloš Zeman, šéf Státního fondu dopravní infrastruktury Pavel Švagr, nestraník Petr Moos, státní zástupkyně Marie Benešová, Petr Petržilek (nestraník), vicepremiér pro ekonomiku Jiří Havel, Petra Buzková, Stanislav Gross, ministr Bublan, ministr pro legislativu Pavel Zářecký (nestraník) apod.).

Pokud jsme se v Právu setkali se zprávami, jež se věnovaly převážně politické pravici, počet levicových a pravicových politiků se příliš nerozcházel, mnohdy se shodoval.

Př. 4 Sněmovna se chová příšerně. A je tady bordel! (MF, 9. 2. 2007)

Premiér se bavil: „Ve sněmovně je bordel!“ (P, 9. 2. 2007)

Zprávy se věnují gestu Mirka Topolánka v Poslanecké sněmovně. Zatímco v deníku MF Dnes se nachází pouze jméno politika pra-

vicového (Mirka Topolánka), v deníku Právo je uveden i zástupce politické levice (David Rath).

Podobně jako v případě deníku Právo, kde jsme mohli pozorovat větší četnost výskytu jmen politiků levicových, také v deníku MF Dnes se při naší analýze zřetelně ukázalo, že se zde opakovaně vyskytuje větší počet jmen politiků pravicových.

Př. 1 ČSSD se zbavila černých ovcí (MF, 24. 4. 2006)
Nespokojení lékaři budou demonstrovat týden před volbami (P, 24. 4. 2006)

V deníku MF Dnes, stejně jako v deníku Právo, jsou uvedena jména levicových politiků (Jiří Paroubek, David Rath), v MF Dnes můžeme najít navíc dvě jména politiků z ODS (šéf ODS Mirek Topolánek, místopředseda strany Ivan Langer).

Př. 2 Paroubek přitvrdil: Naše trpělivost má své meze (MF, 17. 6. 2006)
Paroubek přitvrdí (P, 17. 6. 2006)

V MF Dnes i v Právu jsou užita jména Jiřího Paroubka a Mirka Topolánka, avšak v případě MF Dnes je navíc zmíněn místopředseda ODS Petr Nečas.

Př. 3 Paroubek jako premiér končí, ale nevzdal se šance zase vládnout (MF, 15. 8. 2006)
Paroubek varoval Topolánka: tolerance vlády se vzdaluje (P, 15. 8. 2006)

V MF Dnes je navíc uvedeno jméno ministra financí Vlastimila Tlustého.

Př. 4 Václav Klaus dráždí ODS (MF, 9. 10. 2006)
Klaus: demise vlády ve středu, nový premiér po volbách (P, 9. 10. 2006)

Opět můžeme hovořit o situaci, kdy se v deníku MF Dnes nachází navíc jméno pravicového politika, tentokrát se jedná o prezidentova poradce a bývalého místopředsedu ODS Miloslava Macka.

Pokud jsme se v deníku MF Dnes setkali se zprávami, jež obsahovaly informace spíše o levici, počet jmen levicových a pravicových politiků se většinou shodoval.

Kromě rozdílu v množství prostoru věnovanému v jednotlivých denících jménům levicových a pravicových politiků se nejčastěji objevovaly rozdíly v přítomnosti výrazů, jež byly aktuální v době komunistického režimu, rozdíly v přívlastcích a ve funkcích politiků.

4.1 Rozdíly v přívlastcích a ve funkcích

Dalším, mnohem viditelnějším rozdílem ve způsobu označování levicových a pravicových politiků na stránkách deníků MF Dnes a Práva je množství funkcí, které jsou u jejich jmen uváděny. Podobná situace nastává v případě užívání přívlastků.

4.1.1 Rozdíly v přívlastcích

V době, kdy nastupovala nová vláda a současně končila vláda stávající, se v deníku MF Dnes často objevoval u levicových politiků výraz *končící*. Uvedení poslanci ve své funkci opravdu končili, avšak v MF Dnes je tento fakt neustále zdůrazňován a mnohokrát opakován. V deníku Právo spojení s takovou frekvencí výskytu nenalezneme.

- Př. 1 **končící** premiér Jiří Paroubek (MF, 9. 6. 2006) X předseda vlády a ČSSD Jiří Paroubek (P, 9. 6. 2006)
Př. 2 **končící** premiér a šéf ČSSD Jiří Paroubek (MF, 30. 6. 2006) X premiér Jiří Paroubek (P, 30. 6. 2006)
Př. 3 místopředseda strany a **končící ministr financí** Bohuslav Sobotka (MF, 26. 7. 2006) X první místopředseda Bohuslav Sobotka (P, 26. 7. 2006)
Př. 4 šéf ČSSD a **končící premiér** Jiří Paroubek (MF, 3. 8. 2006) X lídr ČSSD Jiří Paroubek (P, 3. 8. 2006)

Podobné je to s výrazem *odstupující*:

- Př. 5 **odstupující premiér** Paroubek, **stranický šéf** Jiří Paroubek (MF, 15. 8. 2006) X **předseda vlády a ČSSD** Jiří Paroubek (P, 15. 8. 2006)

Další příklady rozdílných přívlastků:

- Př. 1 **dva vlivní členové ODS** místopředseda strany a pražský primátor Pavel Bém (MF, 13. 2. 2006) X místopředseda ODS a pražský primátor Pavel Bém (P, 13. 2. 2006)

- Př. 2 bývalý místopředseda ODS Miloslav Macek (MF, 22.5.2006) X někdejší místopředseda ODS a **současný blízký prezidentův spolupracovník** Miloslav Macek (62) (P, 22. 5. 2006)
– zde je důležité označení Miloslava Macka za současného blízkého prezidentského spolupracovníka.
- Př. 3 ministr zdravotnictví David Rath (MF, 22. 5. 2006) X **soc. dem.** ministr David Rath (42) (P, 22. 5. 2006)
– v Právu je navíc označení *soc. dem.*
- Př. 4 šéf ODS, lídr ODS a **vítěz voleb** Mirek Topolánek (MF, 14. 6. 2006) X šéf ODS Mirek Topolánek (P, 14. 6. 2006)
- Př. 5 **poražený předseda** ČSSD Jiří Paroubek (MF, 14. 6. 2006) X **dosavadní premiér** a šéf soc. dem. Jiří Paroubek (P, 14. 6. 2006)
- Př. 6 šéf **vítězné** ODS Mirek Topolánek (MF, 11. 7. 2006) X šéf ODS (P, 11. 7. 2006)
- Př. 7 předseda **pravicové** ODS Mirek Topolánek, šéf ODS (MF, 8. 8. 2006) X předseda Mirek Topolánek, šéf ODS (P, 8. 8. 2006)
- Př. 8 místopředseda ODS a pražský primátor Pavel Bém (MF, 9. 10. 2006) X místopředseda ODS, pražský primátor Pavel Bém, který je **znám blízkým vztahem ke Klausovi** (P, 9. 10. 2006)
- Př. 9 starosta Budišova Ladislav Péťa (**zvolený za ČSSD**) (MF, 11. 10. 2006) X starosta Budišova Ladislav Péťa (P, 11. 10. 2006)

4.1.2 Rozdíly ve funkcích

Rozdíly ve funkcích, jež jsou politikům připisovány, jsou také velmi frekventované. Můžeme si toho všimnout na následujících příkladech. Za pozornost stojí případy, kdy se ve zprávách nachází pouze příjmení politika (viz př. 4 a př. 7) – ve stylistice je to považováno za neuctivé označení.²²

- Př. 1 **nejdéle sloužící český** poslanec Michal Kraus (MF, 17. 1. 2006) X **soc. dem.** poslanec, **bývalý šéf poslaneckého klubu soc. dem.** Michal Kraus (48) (P, 17. 1. 2006)
- Př. 2 Jiří Paroubek (MF, 3. 2. 2006) X **premiér** Jiří Paroubek (P, 3. 2. 2006)
- Př. 3 poslanec KSČM Dolejš, poslanec Jiří Dolejš z KSČM, **komunista, jeden z nejvýše postavených komunistů**, místopředseda komunistické strany Čech a Moravy Jiří Dolejš (MF, 27. 4. 2006) X místopředseda KSČM

²² Viz ČECHOVÁ, M. a kol.: c. d., s. 87.

- Dolejš, poslanec KSČM Jiří Dolejš (P, 27. 4. 2006)
– MF Dnes užívá v souvislosti s Jiřím Dolejšem označení *komunista* a považuje ho za *jednoho z nejvýše postavených komunistů*.
- Př. 4 šéfové ODS Mirek Topolánek a ČSSD Jiří Paroubek (MF, 10.–11. 6. 2006) X premiér Jiří Paroubek a předseda ODS Topolánek (P, 10.–11. 6. 2006)
– zajímavý je případ v deníku Právo, kdy je u premiéra uvedeno celé jméno, avšak u předsedy ODS pouze příjmení.
- Př. 5 **šéf občanských demokratů** Mirek Topolánek (MF, 19. 6. 2006) X Mirek Topolánek (P, 19. 6. 2006)
- Př. 6 místopředsedkyně ODS **Miroslava Němcová** (MF, 30. 6. 2006) X místopředsedkyně ODS (P, 30. 6. 2006)
– v deníku Právo chybí celé jméno Miroslavy Němcové.
- Př. 7 Paroubek (MF, 26. 7. 2006) X **šéf soc. dem.** Jiří Paroubek (P, 26. 7. 2006)
- Př. 8 Zdeněk Doležel, bývalý šéf kabinetu **premiéra Stanislava Grosse a Jiřího Paroubka** (MF, 11. 10. 2006) X bývalý šéf kabinetů **sociálně-demokratických premiérů** Zdeněk Doležel (P, 11. 10. 2006)
– v MF Dnes jsou zdůrazněna jména levicových ministrů, protože zatčený Doležel s nimi spolupracoval.

Po provedení analýzy jednotlivých zpráv je zřejmé, že deníky MF Dnes a Právo používají jiné jazykové prostředky pro označování politiků z jednotlivých stran. V MF Dnes se objevují jména politiků levicových i pravicových, zatímco v deníku Právo převládají jména politiků zaměřených levicově. V několika případech můžeme v Právu nalézt pouze jména politiků levicových.

Další zajímavostí, kterou můžeme pozorovat na stránkách MF Dnes, jsou označení *socialisté*, „*rudá koalice*“, *socialistický lídr*... Některá v minulosti náležela do centra slovní zásoby, avšak dnes mohou vyvolávat negativní konotace. Tyto příklady můžeme jednoznačně označit za možné tendence MF Dnes ke „stranění“ pravici.

5. Citace

Citace patří mezi další nezbytné součásti zpráv, jež pomáhají při jejich výstavbě. Dokládají se jimi fakta uvedená v dané zprávě a do-

dávají nové informace. Citátovou funkci chápeme široce ve smyslu jakékoli citace cizího mínění, nejčastěji formou přímé řeči.²³

Obvykle jsou v novinách citováni představitelé státní správy a tiskoví mluvčí různých institucí. Druhou skupinu tvoří experti z nej-různějších oborů, například právníci, kriminalisté, lékaři, hygienici, sportovci, umělci, ekonomové apod. Třetím zdrojem informací mohou být účastníci nebo svědci různých událostí či občané, kteří jsou náhodně dotazováni.

Názory odborníků, svědků či přímých účastníků událostí jsou velmi důležité, díky nim může informace působit důvěryhodněji; nejde jen o pouhé konstatování. Z informačního hlediska citace zprávy obohacují, mohou je také oživit.

Pro užívání citací mohou mít tvůrci komunikátů různé důvody. Jejich prostřednictvím se snaží zvýšit věrohodnost/validitu tvrzení, posílit dojem autentičnosti a objektivitu sdělovaných údajů, zvýšit zájem o text (protože hovoří známá, důležitá či populární osoba). Důvodem může být také alibismus – redaktor cituje společensky/politicky nevhodné, ale o to více stylově aktivní a přitažlivé prohlášení. Citát může prozradit mnohé o personalitě, naznačit motivy jejího chování, její názory, přesvědčení, povahu, problémy, životní krédo, postoje apod. Stává se, že novinář použije u (neoblíbené) osobnosti její vlastní neobratnou nebo frázovitou stylizaci, vulgární vyjádření apod., aby zdůraznil její některou zápornou vlastnost nebo nedostatek a podpořil nepříznivý dojem u čtenářů.²⁴

Závěr

Po listopadu 1989 nastala vedle svobody politické, společenské či kulturní také svoboda slova a všechna média, tedy noviny nevyjímaje, mohla od té doby sama rozhodovat o podobě svých komunikátů. V porovnání s obdobím naší nedávné minulosti nejsou již noviny

²³ SRPOVÁ, Hana: *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. Ostrava 1998, s. 65.

²⁴ Tamtéž, s. 69–72.

vystaveny kontrole jedné politické strany ani cenzuře, a jsou proto označovány za média neustranná a nezávislá na politické moci.

Cílem příspěvku bylo zjistit, zda deníky *Mladá fronta Dnes* a *Právo* můžeme opravdu pokládat za deníky „neustranné“, nebo za deníky, u nichž se projevuje tendence inklinovat k politickým stranám. Zda se v těchto periodikách objevují takové jazykové prostředky, jež tendenci ke „stranění“ mohou dokázat. V průběhu sledování a z následné analýzy politických událostí na stránkách výše uvedených deníků nám vyplynulo několik skutečností.

V případě umístění jmen jednotlivých politiků (či zkratk politických stran) uvádí deník *Právo* ve většině případů na prvním místě jména levicových politiků (nebo zkratku levicově zaměřených stran), avšak totéž nelze tvrdit o deníku *MF Dnes*. V tomto periodiku se na prvním místě sice také v mnoha případech objevila jména politiků z ODS, ale v řadě situací na tomtéž místě stála jména politiků zaměřených levicově (či zkratk levicově zaměřených stran). Tendence upřednostňovat jména pravicových politiků nebyla v *MF Dnes* tak jednoznačná jako tendence upřednostňovat jména levicových politiků v *Právo*, avšak přesto se v daném periodiku objevuje.

V obou denících jsme mohli pozorovat prvky persvaze a manipulace s informacemi, a to jak v titulcích, tak i samotném textu. Jako zřejmá se ukázala různá míra posunu ve vyznění informace a užívání takových jazykových prostředků, jež způsobují změnu ve významu jednotlivých zpráv, či dokonce jejich vzájemné vylučování. V titulcích i v samotných textech se opakovaně vyskytovaly informace navíc, nebo naopak některé byly, podle potřeb periodika, zamlčovány.

Dále jsme zjistili, že *MF Dnes* i *Právo* používají jiné jazykové prostředky pro označování levicových a pravicových politiků, poukázali jsme především na přítomnost označení *socialista* či „*rudá koalice*“ v deníku *MF Dnes*. Výskyt těchto jazykových prostředků, které vyvolávají negativní konotace, považujeme za explicitní projev „stranění“ *MF Dnes* pravici.

Na základě výše uvedených skutečností jsme došli k závěru, že jistá tendence deníku *MF Dnes* ke „stranění“ pravici a deníku *Právo* ke „stranění“ levici existuje. Přesvědčili jsme se o ní v průběhu sledování umístění jmen jednotlivých politiků (či zkratk stran),

i když v případě MF Dnes šlo o jevy méně výrazné, a také přítomností prvků persvaze a manipulace v textu. Deníky některé skutečnosti neuvádějí či o nich píše „jinak“, odlišným způsobem ve svých zprávách označují pravicové a jiným způsobem levicové politiky. Je ovšem nutné zdůraznit, že i přes všechny příklady a ukázky v práci uvedené se nejedná o pravidlo, na jehož základě bychom prvky „stranění“ mohli pozorovat v denících každý den. Můžeme hovořit pouze o již zmíněné tendenci, která se vyznačuje opakovanou přítomností těchto výrazů.

STŘEDISKO VĚDECKÝCH INFORMACÍ
ekonomicko-správní fakulta MU

Prameny a literatura

Prameny

Mladá fronta Dnes, leden–prosinec 2006, leden 2007.

Právo, leden–prosinec 2006, leden 2007.

Literatura

AUSTIN, John L.: *Jak udělat něco slovy*. Praha, Filosofka 2000.

BACHMANNOVÁ, Jarmila: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, Lidové noviny 2002.

BAKIČOVÁ, Hana – RUSS-MOHL, Stephan: *Žurnalistika. Kompletní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha, Grada 2005.

BARTOŠEK, Jaroslav: Jazyk psaného a mluveného zpravodajství. In: GAJDA, Stanislav – BALOWSKI, Mieczyslaw (eds.): *Stylistyczne konfrontacje*. Opole, Uniwersytet Opolski 1993.

BARTOŠEK, Jaroslav: *Jazyk současné české politiky*. Olomouc, Univerzita Palackého 1993.

BARTOŠEK, Jaroslav: Jazyk žurnalistiky. In: DANEŠ, František a kol.: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha, Academia 1997.

BARTOŠEK, Jaroslav: Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky. *Naše řeč*, 85, 2002, č. 1, s. 68–78.

BARTOŠEK, Jaroslav: Znaky důvěryhodné žurnalistické zprávy. In: *Spisovnost a nespisovnost: zdroje, proměny a perspektivy*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve Vzdělávacím středisku Šlapanice 10.–12. února 2004. Brno, Masarykova univerzita 2004.

BEČKA, Jiří V.: *Jazyk a styl novin*. Praha, Novinář 1973.

ČECHOVÁ, Marie a kol.: *Čeština. Řeč a jazyk*. Praha, ISV 2000.

ČECHOVÁ, Marie a kol.: *Stylistika současné češtiny*. Praha, ISV 1997.

ČMEJRKOVÁ, Světlá: Persvazivnost a upřímnost. In: SRPOVÁ, Hana (ed.): *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích*. Sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13.–15. 9. 2005. Ostrava, Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě 2005.

ČMEJRKOVÁ, Světlá – HOFFMANNOVÁ, Jana (eds.): *Jazyk, média, politika*. Praha, Academia 2003.